

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. днк Маргарита Николова Карамихова

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор”

разработен в катедра Етнология при Исторически факултет на СУ „Св. Климент
Охридски“.

Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Научна специалност - Етнология

Автор: Любомир Трайчов Коцев

Тема: „Модернизация в българското село през социализма (етнологичко проучване по материали от Софийско)“

1. Данни за докторанта.

Любомир Трайчов Коцев е възпитаник на катедра Етнология при Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Дипломира се като бакалавър по Етнология през 2009 г. През 2012 г. завършва магистратура по Етнология и културна антропология. От 2009 г. работи като учител по история в столични училища, в които ръководи клубове по етнология.

2. Данни за докторантурата.

Любомир Коцев е зачислен като докторант на катедра Етнология при Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2013 г. По време на докторантурата са спазени всички разпоредби, включени в Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният му труд е обсъден и предложен за защита на 12. 01. 2017 г. на заседание на Катедра Етнология при Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Той е одобрен и насочен към публична защита.

При придвижването и реализацията на цялата процедура до насочването на труда за публична защита не са допуснати нарушения и са спазени всички изисквания. На базата на представените документи има всички основания да се заключи, че процедурата по обявяването и провеждането на конкурса е осъществена в пълно съответствие със Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение, както и с вътрешния Правилник за условията и

реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Даденият по-нататъшен ход на процедурата изцяло отговаря на изискванията на посочените нормативни актове.

3. Данни за дисертацията и автореферата.

Дисертацията се състои от увод, 5 глави, заключение и библиография – общо 235 страници. Структурата на дисертационния труд е съобразена с поставената цел и съответните ѝ задачи.

В **Увода** ясно е формулирана основната цел на труда: да разкрие модела и механизмите, чрез които се осъществяват процесите на модернизация в няколко полски и планински села в Софийско, в периода на 50-те – 80-те години на XX век в стопански и социо-културен аспект. Формулирането на тази изследователска цел определя темата като дисертабилна и я класира сред малкото на брой, но приноси дисертации, защитени през последните години, които попълват географски и тематично картината на социалистическа България.

Представени са добре формулираните задачи, чрез които да се достигне целта. Докторантът приема мултидисциплинарния подход, който най-пълно отговаря на поставената цел и задачи. Прилагането на изследователски методи от областите на историческата наука и етнологията е продуктивен избор, който води към успешно събиране на необходимата релевантна информация. Изборът да бъде приложен методът на проучване на конкретен случай (case study) за петте села с централно дирижиран различен път на развитие през социализма е особено удачен. Докторантът показва добро владение на класическите етнологични методи (структурирано и полуструктурирано интервю, включено наблюдение), както и на биографичния метод. Изследователската позиция на докторант Коцев като лично свързан с изследвания район, но достатъчно отдалечен по силата на академичната си подготовка и живот в столицата, му дава допълнително предимство при набирането на емпирична етнологична информация.

Както се налага все по-устойчиво в съвременната етнология, **Първа глава** е посветена на теоретичните подходи и концепции на проучването. В нея критично са представени съвременните концепции за модернизацията като социална промяна. Докторантът ясно формулира своето разбиране за съдържанието на термина *модернизация* и стриктно се придържа към него в текста. Стройно и последователно са проследени модернизационните проекти на социалистическите страни – от моделният

проект на СССР до сравнително плътно следващият го български социалистически модел. Докторантът аргументира избора си на теорията за *множествена модерност* (Айзенщат, Тодорова), като най-добре приложима към българския случай, но посочва елементи от политиката и социо-културните практики, които позволяват да се приеме и концепцията за *догонваща модерност*.

В тази и в следващите глави докторантът показва много добро познаване на все по необятната академична литература, представяща резултатите от изследвания на различни аспекти на социализма. Любомир Коцев критично оценява и прилага водещите теоретични модели и успешно привлича необходимите му данни, за да разшири в сравнителен план конкретното си изследване.

Втора глава е озаглавена: „Описание и историческо развитие на българското село и на селата в Софийско“. В нея докторантът представя основните тенденции в развитието на българското село и на селата в избрания регион, като не изпуска от вниманието си всекидневните аспекти на живота. Коректно са проследени груповите стратегии за живот в различните надморски ширини и опитите да се оптимизира собственият хабитат. От друга страна е представен и анализиран ефектът от модернизационната политика на ниво държава, община и лична предприемчивост. Докторантът проследява вариантите на модернизационни проекти в областта на селското стопанство в различни европейски страни и коментира българския път като определен в голяма степен от преобладаващите егалитарни нагласи.

Трета глава е озаглавена: „Колективизацията и прилагането и на местно ниво“. Тя е посветена на радикалния социалистически проект, който променя из основи вече модернизиращото се селско стопанство, лишавайки много висок процент от селячеството от собствеността му върху земята, едрия добитък и оръдията на труда. Очертани са основните характеристики на дългосрочната политика на развитие на нов тип държавно контролирано аграрно стопанство и, което е много важно – културната реакция на жителите на селото. Държавно контролираната, на пръв поглед – стихийна миграция от селото към града или от по-високите селища към полето е разгледана като логичен отговор на силовата модернизационна политика на комунистическата власт.

Докторантът е събрал отлична емпирична информация, която му позволява да осветли интимните механизми, използвани от комунистическата власт, за да постигне целите си за обобществяване на земята на ниво селски общности. Такива примери са използването на агитационни групи от враждуващи селища, манипулация на членове на

семейството, политиката на привилегии, но на първо място – политиката и практиката на насаждане на страх и репресии.

Отчетливо приносен характер има анализът на женските бунтове в изследваните селища, който добавя ново знание за мястото и ролята на селската жена в изследвания период. Бих препоръчала в бъдеще този проблем да бъде разработен самостоятелно на фона на по-широкото платно на женските бунтове в България.

Четвърта глава е озаглавена „Свикването“ с новото положение или селянинът-кооператор“. В тази глава е анализирана културата като адаптационен механизъм. Представени са личните и груповите стратегии на различните възрастови кохорти в изследваните селища. Именно в тази глава се откроява майсторството при подбора на населените места, които позволяват да се представи широката палитра от възможности за реакция при новите (динамични) политики. Докторантът представя аргументирано дълбоката ерозия в ценностната система на обезземления селянин и стабилизирането на практики с дългосрочен ефект (корупция, двойни стандарти, безотговорност, безотговорност и пр.). Добре коментирани са неформалните икономически отношения и вторите мрежи, които за генерации напред определят личните и колективните стратегии на хората от изследвания район, но и в цяла България.

Пета глава логично разглежда „Градско в селото и селско в града“. В нея са проследени конкретните мерки на централизираното партийно ръководство за оздравяване на симптомите на разруха и културната реакция на хората, които са засегнати от политическите действия. Представен е процесът на рурбанизация. Приносно е проследен процесът на избирателно запазване на елементи от наследения културен модел и адаптацията към новите, наложени промени.

Важно е да се отбележи, че докторантът се е стремил и във висока степен е успял да не влага личната си оценка за добрите и лошите страни на социалистическия модернизационен проект. С работата си се е постарал да нюансира картината на същностни промени.

В Заключението е представено постигането на целта, чрез поставените задачи, представени са конкретните заключения, направени на базата на отделните проблемни полета.

В автореферата са отразени общата характеристика на дисертационния труд, структурата, обема и съдържанието на му, научните приноси. Общият му обем е 21 страници. Специално подчертавам майсторското прилагане на междудисциплинарния подход, който е солидна основа за представеното сериозно научно изследване.

Библиографията съдържа 137 заглавия на монографии, сборници и статии на български (89) и английски (48) език. Привлечената литература е актуална и представителна за съвременните академични изследвания на социализма.

Предложеният дисертационен труд и подготвеният автореферат отговарят на изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Стандартите за получаване на научна и образователна степен „доктор“ изискват текстът да бъде написан на добър, академичен български език. Докторантът показва добро владение на терминологичния апарат на български език и задоволително владение на фразата.

Докторатът би спечелил, ако Любомир Коцев бе изработил приложения (архивен и снимков материал), с данни за които разполага без съмнение.

4. Научни приноси.

Приемам научните приноси, представени в Автореферата.

5. Публикации и участия в научни форуми.

Докторантът отчита три статии, публикувани в академични сборници. От приложената автобиография е видно, че Любомир Коцев е участвал в пет авторитетни форума (един в Лондон, Великобритания). Всички представени статии са свързани с темата на дисертацията и съдържат приносни елементи. Това отговаря на изискванията на Закона и Правилника. Представените участия в академични проекти и съответните им форуми са гаранция за усвояването на изкуството авторите постижения да бъдат представени и защитени пред колегията.

Държа да подчертая, че докторантът показва готовност да търси и приема критични бележки и препоръки, както и да се съобрази с онези от тях, които са в интерес на развитието на работата му. Това, все по-рядко срещано качество в новата генерация учени, заслужава висока оценка.

6. Заключение.

Като се вземат предвид изложените положителни резултати от разработването на дисертационния труд „Модернизация в българското село през социализма (етноложко проучване по материали от Софийско)“, препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят на Любомир Трайчов Коцев образователната и научната степен „доктор“

по Етнология в научна област Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

01.03.2017 г.

Проф. днк Маргарита Карамихова